

**СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
КЛІНІЧНА АНАТОМІЯ ТА ОПЕРАТИВНА ХІРУРГІЯ**

Спеціальність: **221 «Стоматологія»**
Освітньо-професійна програма: **Стоматологія**
Код компонента в освітній програмі: **ОК 15**
Рівень вищої освіти: **другий (магістерський)**
Форма здобуття освіти: **очна (денна)**
Рік навчання: **2**
Семестр(и): **III (осінній), IV (весняний)**
Тип освітнього компонента: **обов'язковий**
Навчальний рік: **2025-2026**

Обсяг: **3 кредити ECTS (90 год.)**
Навчальні заняття: **лекції, практичні заняття, консультації**
Підсумковий контроль: **диф. залік**
Пререквізити: **ОК 7, ОК8, ОК13**

Кафедра/підрозділ: **кафедра анатомії людини, клінічної анатомії та оперативної хірургії, пр. Незалежності, 12**

Керівник освітнього компонента: доц. **Кондрусик Наталія Юрївна**,
email: ny.kondrusyk@knmu.edu.ua

Сторінка освітнього компонента в Системі дистанційного навчання ХНМУ (Moodle):
<https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=471>

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Клінічна анатомія та оперативна хірургія – прикладна дисципліна, що синтезує фундаментальні анатомічні знання з практичними потребами клінічної медицини. Курс фокусується на детальній топографії щелепно-лищевої ділянки та шиї, вивченні взаємозв'язків між судинно-нервовими утвореннями та кістково-фасціальними структурами. Дисципліна обґрунтовує оперативні доступи, методи місцевого знеболення, техніку первинної хірургічної обробки ран та алгоритми невідкладних втручань на голові та шиї, що є фундаментом для подальшого вивчення хірургічної стоматології.

Освітній компонент “Клінічна анатомія та оперативна хірургія” викладається для студентів другого курсу стоматологічного факультету протягом одного семестру. На вивчення освітнього компоненту «Клінічна анатомія та оперативна хірургія» відводиться 3 кредити ЄКТС - 90 годин (40 годин аудиторних і 50 годин самостійної роботи студента).

МЕТА КУРСУ: формування у студентів-стоматологів цілісної системи знань про топографо-анатомічні особливості ділянок голови та шиї, а також оволодіння технікою базових хірургічних маніпуляцій.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

Здобувач освіти має знати:

- Топографічну анатомію голови та шиї (межі, пошарову будову ділянок, проєкцію судинно-нервових пучків).
- Клінічну анатомію трійчастого та лицевого нервів, зони їх іннервації та місця виходу гілок на поверхню черепа.
- Топографію клітковинних просторів голови (скроневої, підскроневої, крило-піднебінної ямок) та шиї для обґрунтування шляхів поширення одонтогенних інфекцій.
- Хірургічну анатомію навколоносових пазух (особливо верхньощелепної) та їх зв'язок з коренями зубів верхньої щелепи.

- Класифікацію та призначення хірургічного інструментарію (загального та спеціального стоматологічного).
- Анатомічне обґрунтування розрізів при абсцесах та флегмонах обличчя і шиї з урахуванням ходу гілок лицевого нерва та естетичних ліній.
- Принципи та методи зупинки кровотечі в щелепно-лицевій ділянці (включаючи перев'язку зовнішньої сонної артерії).
- Топографічну анатомію органів грудної та черевної порожнин (як базу для розуміння цілісності організму та надання екстреної допомоги).

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем лекцій (10 год.):

Тема 1. Введення в клінічну анатомію та оперативну хірургію. Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок мозкового відділу голови.

Тема 2. Клінічна анатомія бічного відділу обличчя, верхньої та нижньої щелепи.

Тема 3. Операції при гнійних процесах на обличчі. Місцеве знеболювання на обличчі.

Тема 4. Клінічна анатомія ділянок та трикутників шиї.

Тема 5. Оперативна хірургія ділянок та органів шиї.

Перелік тем практичних занять (30 год.):

Тема 1. Хірургічний інструментарій, шовний матеріал.

Тема 2. Первинна хірургічна техніка.

Тема 3. Клінічна анатомія і оперативна хірургія ділянок черепно-мозкового відділу голови. Антротомія.

Тема 4. Клінічна анатомія і оперативна хірургія порожнини черепа. Схема краніо-церебральної топографії. Трепанатії черепа. Хірургічна обробка черепно-мозкових ран.

Тема 5. Клінічна анатомія бічного відділу обличчя. Привушна слина залоза. Глибока (міжщелепна) ділянка лица. Кровообіг, особливості венозної системи лица, лімфовідтік.

Тема 6. Клінічна анатомія верхньої щелепи та 2-ої гілки трійчастого нерву.

Тема 7. Клінічна анатомія нижньої щелепи та 3-ої гілки трійчастого нерву.

Тема 8. Місцеве знеболювання на обличчі - провідникова, центральна і периферична анестезії.

Тема 9. Клінічна анатомія переднього відділу обличчя. Порожнина рота, зуби, язик. Дно порожнини рота. Операція видалення зуба.

Тема 10. Операції на лицьовому відділі голови. Поняття про хейлопластику, мігруюче стебло В.П. Філітова. Первинна хірургічна обробка ран обличчя. Розрізи при гнійних процесах на лиці.

Тема 11. Клінічна анатомія ділянок шиї. Розподіл на ділянки, трикутники. Глибокі міжм'язові проміжки шиї. Оголення і перев'язка зовнішньої і загальної сонних артерій.

Тема 12. Клінічна анатомія клітковинних просторів шиї. Розрізи при флегмонах та абсцесах шиї.

Тема 13. Клінічна анатомія органів шиї (гортань, трахея). Трахеотомія, трахеостомія. Інтубація трахеї.

Тема 14. Клінічна анатомія органів шиї (стравохід, щитоподібна залоза). Операції на щитоподібній залозі. Поняття резекції щитоподібної залози.

Перелік тем самостійної роботи студента (50 год.)

Тема 1. Еволюція хірургічного інструментарію. Сучасні енергетичні пристрої (ультразвукові скальпелі, лазери) та зшиваючі апарати в щелепно-лицевій хірургії.

Тема 2. Біомеханіка хірургічного вузла. Порівняльна характеристика сучасних шовних матеріалів, що використовуються для накладання швів на слизову оболонку ротової порожнини.

Тема 3. Клінічна анатомія середнього вуха. Топографічне обґрунтування та техніка артротомії.

- Тема 4. Хірургічна анатомія венозних синусів твердої оболонки головного мозку. Анатомічне обґрунтування небезпеки поширення інфекції з ділянок обличчя в порожнину черепа.
- Тема 5. Топографія скронево-нижньощелепного суглоба. Клінічна анатомія привушної слинної залози: взаємозв'язок із гілками лицевого нерву (питання ятрогенних пошкоджень).
- Тема 6. Клінічна анатомія верхньощелепної пазухи. Одонтогенні гайморити: анатомічне обґрунтування перфорацій та техніка операції за Калдвелл-Люком.
- Тема 7. Варіантна анатомія нижньої щелепи. Топографія нижньощелепного каналу та ментального отвору в різні вікові періоди та при адентії.
- Тема 8. Анатомічне обґрунтування помилок та ускладнень при проведенні провідникової анестезії (мандибулярна, торусальна, інфраорбітальна).
- Тема 9. Топографічна анатомія дна порожнини рота. Анатомічне обґрунтування операцій при вродженому вкороченні вуздечки язика.
- Тема 10. Сучасні методи пластичної хірургії обличчя. Використання мікрохірургічної техніки та вільних клаптів у щелепно-лицевій реконструкції.
- Тема 11. Клінічна анатомія лімфатичної системи шиї. Класифікація рівнів лімфовузлів шиї та топографічне обґрунтування операції Крайла.
- Тема 12. Анатомічне обґрунтування шляхів поширення гнійних затікань із шиї в середостіння (концепція переднього та заднього медіастиніту).
- Тема 13. Клінічна анатомія та техніка конікотомії як методу невідкладної допомоги при асфіксії в стоматологічному кріслі.
- Тема 14. Топографічна анатомія параситоподібних залоз та поворотного гортанного нерва. Ускладнення при операціях на щитоподібній залозі.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення теоретичних знань, отриманих під час аудиторного навчання та сприяють формуванню професійних компетентностей. Результати СРС підлягають контролю та включені до підсумкового контролю знань.

Консультації: онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

Методи навчання: лекція, виконання вправ та практичних робіт, розв'язання ситуаційних завдань та кейсів, метод стандартизованого пацієнта

ОЦІНЮВАННЯ

Поточна навчальна діяльність (ПНД). Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (<https://knmu.edu.ua/documents/normatyvni-dokumenty-navchalnogo-proczesu/>). Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються до 24 год. Оцінки виставляються у електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

В кінці семестру середня оцінка за семестр конвертується у багатобальну оцінку (70 – 120 балів) відповідно до таблиці 1 Інструкції з оцінювання (див. вище). Середнє арифметичне ПНД за обидва семестри становить **загальну навчальну діяльність (ЗНД)**.

Індивідуальні завдання (ІЗ) оцінюються до 10 балів.

Підсумковий контроль. Умовою допуску до ДЗ є набрання 70 балів ЗНД. ДЗ складається із 5 питань: клінічної ситуації, трьох теоретичних питань та практичного навичку.

Оцінка з дисципліни (ОД). $ОД = ЗНД + ДЗ$.

Оскарження результатів підсумкового контролю проводиться у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf).

ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Рекомендації щодо роботи на курсі: брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

Відвідування занять. Відвідування лекцій та практичних занять є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізненні більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

Академічна доброчесність. ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf).

Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту допускається лише з дозволу викладача.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

Час відповіді викладача: 24 години.

Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle

Технічна підтримка: АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. **Оперативна хірургія і клінічна анатомія голови та шиї** : підручник / В.І. Півторак, О.М. Проніна, Ю.М. Вовк та ін. — Вінниця : Нова Книга, 2016. — 312 с.
2. **Клінічна анатомія та оперативна хірургія. Т. 1** : підручник / В.І. Півторак, О.Б. Кобзар, С.М. Білаш та ін. ; за ред. В.І. Півторака, О.Б. Кобзаря. — Вінниця : Нова Книга, 2021. — 568 с.
3. **Оперативна хірургія і клінічна анатомія** : підручник / Ю.Т. Ахтемійчук, Ю.М. Вовк, С.В. Дорошенко та ін. — Київ : ВСВ «Медицина», 2018. — 504 с.
4. **Короткий курс клінічної анатомії та оперативної хірургії** : навчальний посібник / В.І. Півторак, О.Б. Кобзар, Ю.Г. Шевчук. — Вінниця : Нова Книга, 2019. — 224 с.

Зав. кафедри анатомії людини,
клінічної анатомії та оперативної хірургії

Ігор КОЛІСНИК